Ahmet Haşim'in Hayatı

Ahmet Haşim'in doğum tarihi münakaşalıdır. Çoğunlukça uzlaşılan tarih hicri 1301'dir. Bu, miladi 1885-86 yıllarına karşılık gelir. Demek ki 110 yıl kadar önce dünyaya gelmiştir. Yalnız, Bağdat'ta doğduğunu kesin biliyoruz. Babası, çeşitli yerlerde mutasarrıflık (sancak yöneticiliği) yapmış Arif Hikmet Bey, annesi Sara hanımdır. Haşim'in yaradılışını, bütün özel yaşamını ve edebi kişiliğini küçük yaşta yitirdiği annesine olan sevgisi ve özlemi biçimlendirmiştir. Bu derin yara ölümüne dek kapanmamış, çocukluğunu tam anlamıyla yaşamasına mani olmuş, onu içine kapanık yapmıştır. Yıllar sonra 'Hasta İken' adlı şiirinde de belirttiği gibi çocukluğu, hastalıklı bir anneyle bundan üzüntü duyan bir babanın yanında geçmiştir:

> Bir valide, bir zevcei mükedder, sonra mübhem
> Bir ince çocuk çehresi -ben- muzlim ü ebkem
>
> *"Bir anne, bir kaygılı koca, sonra belirsiz*
> *Bir ince çocuk çehresi -ben- karanlık ve dilsiz"*
>
> (Hasta İken, 1909)

Hasta anneyi yitirdikten sonra, öksüz Ahmet babasının işi icabı Bağdat vilayetine bağlı sancaklarda dolaşır durur. Sonunda, İstanbul'a giderler. Haşim Türkçeyi bilmemektedir. Önce, Türkçe öğrenmesi için Numune-i Terakki okuluna kaydedilir. Bir yıl sonra, 1896'da Mekteb-i Sultani'ye (Galatasaray Lisesi) yatılı olarak yerleştirilir.

İlk yıllarda oldukça yalnız olan Haşim kendi dünyasında matematiğe ilgi duyar. Ancak, daha sonra Ahmet Bedii adlı bir çocukla arkadaş olur. Bedii ona sembolist şiirlerin bir derlemesi olan Fransızca bir kitap verir. Bunu okuyan Haşim şiire heves duyar.

Gittikçe sanatçı arkadaşlar edinir. Çevresi, Hamdullah Suphi, Refik Halit, Abdülhak Şinasi gibi geleceğin edebiyatçıları ile genişler. İç dünyası zengin Haşim, 'Hayâl-i Aşkım' adlı ilk şiirini, edebiyat hocası Müftüoğlu Ahmet Hikmet'in yardımıyla 1901'de Mecmua-yı Edebiye'de yayımlar. Hayal sözcüğü onun psikolojisinin ve şiirinin anahtarıdır. Dayanılmaz, sevimsiz, duyularla tanıdığı acımasız gerçek dünyadan başka bir aleme, saf ve güzel bir dünyaya kaçar sürekli.

Yeni Türk Mecmuası'nın Temmuz 1933 sayısında, Abdülhak Şinasi Hisar, 'Ahmet Haşim'in Şiir Alemi' adlı yazısında şöyle diyor:

> "Onun kendine has bir şiir alemi ve özel bir saati vardır. Hakikati açık gösteren ve hayale elverişli olmayan güneşin ufka veda ederek çekildiği ve kızıllığının aksi ile bütün tabiatın, suların, ağaçların ve kuşların tutuşmuş gibi göründükleri ve kanıyor hissini verdikleri bir zaman yok mudur? İşte, Haşim'in sevdiği saat bu andır.
>
> O, şiirlerinde hep bu gurubun döktüğü kanları, suların alevlerini, dalların ve ağaçların yanan hallerini ve kuşların alevden yaratılmış gibi görünmelerini tasvir etmiş, hep bu, bir günün sonundaki akşamın kanayarak geceye döküldüğü zamanların şairi olmuştur.
>
> Ahmet Haşim'in alemi sınırlıdır; ama bu hayatın bütün hassasiyeti sanki akşamın bu kırmızı saatine yığılmış ve toplanmış, dünyanın bütün etkilenici ve etkileyici güzellikleri sanki bu dar ve kırmızı çevreye gelmiş ve sığınmış gibidir."

Ahmet Haşim'in bu tür duygularını muhteşem bir biçimde işlediği ünlü şiiri 'Merdiven'dir.

Haşim, 1906'da Galatasaray'dan mezun olur ve Reji İdaresi'nde (Gümrük ve Tekel) çalışmaya, aynı zamanda hukuk okumaya başlar. Ancak, gerçek dünya ile barışık olmayan doğası yüzünden ikisinden de kısa zamanda usanır ve terk eder. 1907 yılının sonunda İzmir Lisesi'nde Fransızca öğretmeni olur. İki yıllık hocalığı sırasında Fransız edebiyatını yakından izler.

Meşrutiyet ilan edilmiştir. İstanbul'a döner ve 1909'da Maliye Nezareti'nde (Bakanlığı) ilk önce mütercim, birbuçuk yıl sonra müfettiş olarak çalışmaya başlar. Bu arada, Fecr-i Ati topluluğuna kurucu olarak katılır.

Bilgisi ve yayımladığı şiirlerle kısa sürede üne kavuşur. Çekemeyenler, onu Araplık, geçimsizlik ve belirsizlikle suçlarlar. Geçimsiz olduğu doğrudur. Zor anlaşılırlığı konusunda kendisi Piyale adlı son şiir kitabının önsözünde şöyle diyecektir:

> "Mübalağasız olarak denilebilir ki herkesin anlayabileceği şiir, sırf, aşağı seviyedeki şairlerin işidir. Büyük şiirin kapıları, tunç kanatlı, müstahkem şehir kapıları gibi sımsıkı kapalıdır. Her el o kanatları itemez ve o kapılar bazen insanlara asırlarca kapalı durur."

Çok geçmeden 1. Dünya Savaşı patlar ve Haşim kendisini yedek subay olarak Çanakkale savaşında cephede bulur. Savaşın bitiminde Anadolu'nun çeşitli illerinde İaşe Nezareti müfettişliğini sürdürür.

1920'de Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali (Güzel Sanatlar Akademisi) estetik ve mitoloji öğretmenliğine atanır. Bir yandan da Akşam gazetesinde makaleler yazmaktadır. 1921'de yeni yayımlanan Dergah dergisinde yazmaya başlar. Mustafa Nihat Özön'ün sahipliğini üstlendiği, Yahya Kemal'in başyazılarını yazdığı Dergah'ın ilk sayısında 'Bir Günün Sonunda Arzu' adlı şiiri ile büyük yankı uyandırır; şiir başlı başına bir olay olur. İlk şiir kitabı Göl Saatleri de Dergah yayınlarının ilk kitabı olarak aynı yıl yayımlanır.

Açılan bir sınavı kazanarak Düyun-ı Umumiye İdaresi'ne girer ve bu merkezin kaldırıldığı 1924 Mayıs'ına dek orada çalışır. Aynı zamanda hocalığı da bırakmaz. O yaz aylarını, kapanan bu merkezden aldığı ikramiye ile Paris'te geçirir. Mercure de France dergisinde çağdaş Türk edebiyatını konu alan bir yazı yayımlar.

Dönüşünde Osmanlı Bankası'nda çalışmaya başlar. Ancak, para ve hesap işlerine dayalı görevinden memnun kalmaz. 1926'da ikinci şiir kitabı Piyale'yi çıkarır. 1928'de hem dinlenmek hem de muayene olmak için tekrar Paris'e gider.

1927 başından itibaren İkdam gazetesinde 'Bize Göre' başlığı altında, günün sorunları ile ilgili fıkralar yayımladı. Bu fıkraları, 1928'de Paris dönüşü aynı adlı bir kitapta topladı. Yine aynı yıl Piyale'nin ikinci baskısı yapıldı. Bu yılın sonunda da Akşam gazetesi ile Dergah'ta çıkan makalelerini Gurabahane-i Laklakan adlı kitabında toplamıştır.

Osmanlı Bankası'ndan ayrılır. Güzel Sanatlar Akademisi'nin yanısıra Mülkiye Mektebi'nde Fransızca öğretmenliği yapar. Bu sırada, Maliye Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun aracılığıyla Anadolu Şimendöferleri Şirketi'nin idare meclisi üyeliğine getirilir. Yüksek maaşlı bir işe kavuştuğu için sevinçlidir. Ancak, hastadır da. Üstelik, idare meclisi üyeliği kısa süre sonra kaldırılır. Yine öğretmenlikle yetinmek zorundadır.

Böbreklerinden hastalanır. 1932'de Frankfurt'a gönderilir. İyileşmeden yurda döner, perhizine dikkat etmez. Yolculuk anılarını Mülkiye dergisinde ve Milliyet gazetesinde tefrika ettirir; 1933'te de bunları Frankfurt Seyahatnamesi adlı kitabında yayımlar.

Karaciğeri de hastalanmıştır. Dostları Alman Hastanesi'ne yatırırlar ama artık yapabilecekleri bir şey kalmamıştır. Evine gönderilir. Zarife adlı dul bir kadınla ölüm döşeğinde evlendikten 4 gün sonra 4 Haziran 1933 Pazar günü acılar içinde Kadıköy Bahariye'deki evinde kısa ömrü son bulur.

Onun şiiri, iç dünyasının ve ruhi yapısının dışa yansımasıdır. Doyamadan yitirdiği annesini şiirlerinde anar. Sara Hanım, onun için ruh-ı ziya (aydınlığın ruhu) ve ruh-ı mehasin (güzelliğin ruhu), hasta ve hüzünlü bir kadındır:

> Solmuştu onun hüzn ile sîmâ-yı berîni
> Bir ince tül altında duran zülf-i zerîni
> ...
> Dalmıştı o gözler ebediyyetlere... yorgun
>
> *"Solmuştu onun hüzünle yüce yüzü*
> *Bir ince tül altında duran altın saçı*
> *...*
> *Dalmıştı o gözler sonsuzluklara... yorgun"*
>
> (Nehir Üzerinde, 1909)

Annesi akşamları küçük oğlunu Dicle kıyılarında gezdirir:

> Bir hasta kadın, Dicle'nin üstünde, her akşam,
> Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fâm (gül renkli)
> Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler.
>
> (O, 1909)

Dicle kıyısında karanlık ve yıldızlı bir gök altında hasta annesiyle dolaştığı sıralar, onun sevecenliğini ve sevgisini yitirme kaygı ve korkusu içindedir:

> Annemle karanlık geceler ba'zı çıkardık
> Boşlukta, denizler gibi yokluk ve karanlık
> Sessiz uzatır tâ ebediyyetlere kollar...
> ...
> Rûhumda benim korku, ölüm, leyle-i târik (karanlık gece)
> Çeşminde onun aks-i kevâkible dönerdik... (Gözünde onun yıldızların yansıması, dönerdik...)
>
> (Sensiz, 1909)

Ay ışığında annesiyle birlikte dolaştığı anları, güneşin batışı sırasında çöken kızıllığı, akşamın sessizliğini, durgunluğunu, annesinin yüzündeki hüznü, çölün ve gökyüzünün sonsuzluğunu, ay ışığının karanlık sulara yansıyan sarılığını anımsar:

Ba'zen sarı bir çehre-i rü'yâ gibi hissiz
Tenhâ bir ufuktan görünürsün bize sessiz...

Çehrenden akan hüzn-i ziyâ, hüzn-i müebbed
Her ruha döker giryeli bir hasret ü gurbet
Bir hasret ü gurbet ki bütün geçmişe âit

Günlerle ölen hatıralar... her şeyi râkid
Her bir şeyi pür-hande yapan mâzi-yi mes'ûd...

"Bazen rüyada görülen sarı bir yüz gibi duygusuz,
Issız bir ufuktan görünürsün bize sessiz...

Yüzünden akan üzüntünün ışığı, sonsuz üzüntü,
Her ruha döker ağlayarak bir özlem ve gurbet
Bir özlem ve gurbet ki bütün geçmişe ait

Günlerle ölen hatıralar... her şeyi durgun kılan
Her bir şeyi gülüşle dolduran mutlu geçmiş..."

(Çıktığın Geceler, 1909)

Sonunda, anası yatağa düşer ve bir güz günü göçer. O günün anısı Haşim'i yaşamı boyunca sarsacaktır:

Ey eski kamer, sen bizi elbette bilirsin
Annemdi o nûrunda gezen zıll-ı mehâsin,
Bendim o çocuk, bendim o sîmâ-yı tahayyür
Bir gün ki hazân ufka kızıl dalgalı bir nûr,
Bir kanlı ziyâ haşrediyorken onu bir yed,
Bir bâd-ı haşîn aldı o rü'yâyı müebbed.

"Ey eski ay, sen bizi elbette bilirsin
Annemdi o ışığında gezen güzellikler gölgesi,
Bendim o çocuk, bendim o şaşkın yüz
Bir gün ki güz ufka kızıl dalgalı bir aydınlık,
Bir kanlı ışık topluyorken, onu bir el,
Bir sert yel aldı o rüyayı sonsuza dek."

(Hazân, 1909)

Haşim'in, içine kapanık, çekingen, kimsesiz, yalnız, saldırgan, küskün, kavgacı, hırçın biri olmasına rağmen, tanıyanların dediğine göre canlı, akıcı, espri dolu bir konuşması, doyumsuz bir sohbeti vardı. Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat üzerine Makaleler (1969) adlı yapıtında onun bu yönünü şöyle betimliyor:

> "Konuşan Haşim, eski masallarda tanıdığımız sihirbazlara çok benzerdi. Bakışın, müteharrik yüz çizgilerinin, dudak ve ses ifadeleri ile muttarit el hareketlerinin ayrı ayrı yer tuttuğu, aydınlattığı, manasını değiştirdiği, kuvvetlerini azaltıp çoğalttığı beş on kelime, yani beş on sihirli değnek darbesiyle bulunduğunuz yerin havası, eşyanın mahiyeti değişir, dünyanıza Haşim'in nizamı hakim olurdu. Evet, bu sihirbaz isterse penceresinin önünde dizili saksıların cılız yeşilliğinde size Afrika ormanını seyrettirir, duvardaki resimleri çerçevelerinden taşan canlı varlıklar yapar, bir komşu evinin, şüphesiz dünyanın her tarafında olduğu gibi oldukça sıkıcı bir aile yuvasına örtülmüş perdelerinden bütün bir Hofmann dünyası yaratırdı."

Galatasaray'daki yıllarına rastladığı, hayallerinin hakim olduğu ve kitaplarına almadığı ilk dönem şiirlerinde, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin gibi Servet-i Fünuncuların üslubunun etkisi vardır. Recaizade Ekrem'in şiire getirdiği "Güzel olan herşey şiirin konusudur" diye ifade edilen ve Servet-i Fünuncularca "Herşey şiirin konusudur" biçiminde genişletilen anlayışı Haşim'de de görürüz.

Gurup, hüzün, hatıralar, mutsuzluk, ay ve hayal en sık kullanılan sözcüklerdir. Aşk peşinde koşup hayaller kurar. Günlük hayata kaynaşmak isteğiyle tutuşmasına rağmen bir türlü uyum sağlayamaz. Gerçeklerle başa çıkamayınca içine ve anılarına döner; şiirleriyle gönlünce bir dünya kurar; izlenimlerini ağdalı ve süslü bir dille yansıtır.

Yukarıda örneklerini gördüğümüz, iç dünyasının dışa yansıyışını dile getirmek için doğayı araç olarak kullanıp kendi bireysel gerçeğini tasvir ettiği ve 1909'da "Şi'r-i Kamer" adı altında toplanan, Dicle kıyılarında çocukluğunu ve annesini anlattığı şiirlerinde bu tutumu iyice belirginleşir. Yavaş yavaş bireyselleştiği ve doğanın önemli bir yer tuttuğu, tasvirlerin bol olduğu bu şiirlerinde Servet-i Fünun etkisinden tamamıyla sıyrılabilmiş değildir. Annesinin hastalığının ilerlemesi ile çölün ıssız, soluk ve yalnız doğası arasında bağıntı kurar.

Ancak, ilgi çekici bir değişikliğe de tanık oluruz. Doğa, yalnızca bütün çıplaklığıyla bir resim olarak kullanılmaz ama iç dünyanın görünümü olarak betimlenir. Servet-i Fünun'da doğa olduğu gibi verilirken Haşim, buna öznellik katar ve doğayı duygularına ve ruh durumuna göre değiştirir. Demek ki Servet-i Fünun natüralist bir ekol iken Haşim'de izlenimcilerin (empresyonistler) etkisini gözlemeye başlarız.

Soyut ve insana özgü duyguları nitelemede kullanılan sözcükleri doğayı betimlemekte kullanarak öz ve biçimde uyum sağlar: uykusuz yıldızlar, hasta güneş, dargın geceler, ağlayan nilüfer...

Şi'r-i Kamer'ler Göl Saatlerine geçiş niteliği taşır. İlk şiirlerindeki acemilik ve dağınıklıktan kurtulmuş, kendine özgü şiir dil ve tekniğini geliştirmiş, anlayışını değiştirmiştir. Bu şiirlerinde izlenimciliği tam anlamıyla görürüz. Önemli olan, yaşanan gerçek hayattan çok onun hayaline yansıyan biçimi, dış dünyanın onun iç aleminde uyandırdığı izlenimlerdir.

Göl Saatleri'ne aldığı Serbest Müstezadlar'ında, 'ben'in yerini 'biz' alır:

Melâli anlamayan bir nesle aşina değiliz (O Belde)

Ancak, burada toplum adına da konuşmamaktadır. Genel anlamda kişinin belli bir konumunu yakalamak ister. Hayali aşk ve sevgilinin yerini hayali bir alem alır. Hayal-gerçek çatışması iyice keskinleşir. Hatıralar bilinçdışına itilir. Sarının yerini kızıl almaya başlar. 'O Belde'de olduğu gibi biçim öze uydurulur. Renge ve ışığa tutkun, izlenimci Haşim bu dönemde ayrıca Fransız sembolistleri Verlaine,

Regnier ve Mallarme'den de etkilenir. Piyale'de bu doruğa ulaşır.

1915'ten sonra altı yıl kadar susar. 1921'den itibaren gene yazmaya başladığında dil ve üslup sadeleşmiş, ifade yoğunluk kazanmıştır. Mukaddime (Piyale), Merdiven, Bir Günün Sonunda Arzu, Havuz, Parıltı, Karanfil, Bülbül olgunluğunun en güzel tanıklarıdır. Betimlenen dünya iyiden iyiye daralmıştır. Değişmeyen öğeler akşam ve gurup vaktinin yarattığı kızıllıktır. Duygu olarak daima hüzün ve melal (usanç) hakimdir. Bu şiirler, yetkin bir uyum (harmoni), anlam ve dil kompozisyonuna iyedir. Gurup vakti hem zemin hem tema olarak kullanılır. Güneşin batışı zengin bir sözlükle betimlenir; sarıdan kırmızıya kadar olan değişik tonlar çeşitli sözcüklerle ifade edilir: alev, altın, ateş, erguvan, gülgun, güneş, kan, karanfil, kızıl, mercan, sarı, sırma, tunç, yakut. Kızıl renk, güneşin batışı, aşk, acı gibi birden fazla kavramı ifade eden yoğun bir anlam kazanmıştır.

Haşim, ayrıca bu şiirlerinde, dudak, efgan, Fuzuli, gül, gülgun, iksir, Mecnun, nale, pervane, piyale, şeb-i aşk, şi'rin gibi Divan şiirinden gelme sözcük ve kavramlara da yer vermiştir.

Esasen, Piyale dönemini açıklarken yorum yapmaya gerek yoktur çünkü şairin kendisi kitabının, "Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar" adlı önsözünde düşüncelerini anlatır.

Atilla Özkırımlı, şairle ilgili bir yazısında onu şöyle özetliyor:

> "İlk şiiri Hayâl-i Aşkım'dan son şiirlerine kadar kendi deniziyle çevrili bir adadır Ahmet Haşim. Ulaşılması güç, alışılmamış renkleriyle gizemli, hüznün, yalnızlığın yaşandığı bir ada... Dilinin eskiliği, yalın bir dil kullandığı son şiirleri dışında, şiirinden değişik tadlar alınmasını engellemektedir belki. Ama bu, Ahmet Haşim'in has bir şair olduğu gerçeğini değiştirmez."

Haşim'in izlenimci bir şair olmakla beraber anlamın uyuma feda edilmesi, kapalılık (onun ifadesiyle, müphemiyet) gibi sembolizmin bazı öğelerini de kullandığı yukarıda belirtilmişti.

Gerçekçiliğin (realizm) şiirdeki temsilcileri olan Parnasyenlerin, romantizme karşı tepki göstermeleri gibi sembolizm de bu harekete karşı oluşmuş bir akımdır. 19. yüzyılın sonunda Fransa'da hakim olmuş olan sembolizmin en ünlü temsilcileri Stephane Mallarme (1848-1896) ile Paul Varlaine'dir (1844-1896). Bu akımın taraftarları kendilerinden önceki nesli, yalnız biçime çok bağlı ve nesnel kalmakla değil, aynı zamanda haddinden fazla bir akılcılık ve açıklık yoluyla şiiri öldürmüş olmakla da suçluyorlardı. Parnasyenler, ruhun hülyalı ve kapalı tarafını boşlamışlardı. Sembolizm ise şiirde iç musiki, hülya ve kapalılık ilkelerine dayanıyordu. Bu akımın ruhunu ifade eden bir tanım "Güzel şiirler, renkler ve kokular gibi duyulanlardır" olarak yapılabilir. Nitekim, Haşim de şiirin duyulmak, düzyazının ise anlaşılmak için olduğunu düşünür.

Belirli bir fikri anlatmak ve aşılamak gibi hususlar şiirin amacına aykırıdır. Diğer bir deyişle, sembolizm, dizelerden gelen deruni (içsel) musiki içinde izlenimleri anlatmak ve bunlar aracılığıyla hayal edilenle çağrışılanların hazzını yaşamaktır.

Abdülhak Şinasi, Haşim'in düzyazılarını büyük bir gayret sonucu yazdığını anlatıyor:

> "Ahmet Haşim'in ince, zarif, nükteli, sanatlı, işlenmiş, kadife gibi yumuşak ve açılmış çiçekler gibi olgun nesrini medh için ne söylense belki az gelir. Ekseriyetle pek zeki ve bazen de için için müstehzi olan bu nesir hakikaten ne güzeldir Ahmet Haşim bunlarla 'Bize Göre' hisler ve fikirler yazmıştı. Ahmet Haşim'in bunları ne emekle yazdığını bilirim. Başının meyvesini olgunlaştırarak koparıp harice vermek ne kadar zordur Hatırlıyorum, Ahmet Haşim, İkdam'da bir 'Bize Göre' parçasını fikrinden ve kalbinden süzülen bir madde gibi sızdıra sızdıra bütün yarım gününü geçirerek, akşama doğru, müşkilat ile bitirir ve imzalardı. En evvel yazdıklarını birer birer herkese, İkdam'ın her muharririne ve her gelen misafirine okurdu. Hepsinden bir tavsiye, bir fikir, bir his almaya, her yeni kıraati üzerine bir tashih daha yapmaya çalışırdı. Sonra Ali Naci Bey'e okur, ondan da biraz tuz, biber isterdi."

Yazılarının arkasında tek ve derin bir düşünce sistemi yoktur. Dolayısıyla Haşim, dolgun yazıları ile bir filozof, bir düşünür değil, basmakalıplık ve tekdüzelikten uzak, Mehmet Kaplan'ın da dediği gibi "fikir ve hayallerle oynayan" bir şairdir. Haşim, yazılarında da doğaya ve çevresindeki olaylara izlenimci bir gözle bakar. Kafasında hakim bir fikir yoktur. Olayları aktarırken, dikkat, çözümleme ve zeka öğelerini titiz bir üslupla birleştirir.

Ay adlı yazısında güneş ışığında mutlu olmanın olanaksızlığından bahseder:

> "Bütün gün kırlarda, deniz kenarlarında dolaştık. Güneş, hayale, müsaade etmeyecek tarzda herşeyi açık ve berrak gösterdiği için, yalnız gözlerimizle yaşadık ve hiç eğlenmedik... Güneş, bütün gün, insana doğru fakat acı şeyler söyleyen arkadaştır. Onun ışığında eğlenmenin ve mes'ut olmanın hiç imkanı var mı?
>
> Nihayet akşam oldu. Karanlık bastı... Artık herşeyi açıkça görmek ıstırabından kurtulmuştuk. Yanlış görmek ve tahayyül etmek imkanının sarhoşluğu vücudumuzu, yavaş yavaş bir afyon dumanı gibi uyuşturuyordu.
>
> Ay Ay Yalancı ay Zekadan harap olanları dinlendiren hayal gibi, güneşten bunalanları da teselli eden sensin"

Haşim, şiirinde olduğu gibi düzyazısında da sözcükleri büyük bir titizlikle seçer. Kargalar adlı yazısındaki şu cümle hem dil ve ifadedeki yoğunluk hem de teşbihdeki güzellik, şaşırtıcılık ve çarpıcılığıyla dikkat çekicidir:

> "Sanki binlerce çelik makas, göklerin lacivert rengini doğramak için, durmadan açılıp kapanarak, havada cehennemi bir gürültü ile şakırdıyor."

Tahtakurusu ile aslanı karşılaştırdığı bir başka yazısında müstehzi (alaycı) ifadesine tanık oluyoruz:

> "Hiç şüphe yok ki bir aslan bile, bu bir kahve damlası kadar küçük hayvandan daha fazla cesur değildir. Tırnakları hançerlerden daha kesici, dişleri en müthiş kılıçlardan daha delici, sesi gök gürlemeleri gibi hava tabakalarını dalgalandıran, kuyruğunun her darbesi yerleri sarsan koca aslan için, boş çöllerde ince ayaklı ceylanlar ve aciz öküzler boğazlamak bir iş mi?
>
> Her hayvanın şikarı [avı], kendisinden daha küçük ve daha müdafaasız bir mahluk iken, tahtakurusunun gıdası, kendisinden bir milyon defa büyük, kuvvetli olan insanın derisi altındadır. Ne ağlanacak talih"

Betimleme ve çözümlemenin birarada görüldüğü Dilenci adlı yazısında da şöyle diyor:

> "Yolumun üzerinde her sabah tesadüf ettiğim bir dilenci var. Bu zeki çehreli adam, yoklama defteri imzalamaya mahkum bir kalem efendisi intizamiyle, hergün, tam saat altıyı kırk geçe köşesine gelir ve tam saat ona kadar da bir tek söz söylemeksizin, sırf gözlerinin derin elemi ve edasının sakit belagatiyle [sessiz ifadesiyle] gelip geçenlerin merhametini avlar. Merhametlerin, birer şaşkın güvercin telaşiyle, bu mahir avcının kurduğu tuzağa düşmek için nasıl kanat çırptıklarını görmek, benim her sabahki eğlencemdir."

Son olarak, Asım Bezirci onun şiiri hakkında şöyle düşünüyor:

> "Haşim'in sözcük dağarcığı ufaktır. Bütün şiirlerinde geçen sözcük sayısı 1446'dır. Firdevsi'nin 8500, Fuzuli'nin (yalnız gazellerinde) 4000, Orhan Veli'nin 3495 sözcük kullandığı tesbit edilmiştir. Onlara oranla Haşim'in yoksulluğu ortadadır. Bundan dolayı da zaman zaman eleştirilmiştir. Denilmiştir ki: 'Haşim'in kullandığı sözcükler belirli ve işlediği temler sınırlıdır.' Doğrudur ama bir şairin değeri kullandığı sözcüklerin niceliği yahut seçtiği temlerin türüyle değil, onları işleyiş biçimiyle belirlenir. Soruna bu açıdan bakınca, Haşim'i övmemek haksızlık olur. Kaldı ki o, sözü geçen öğelerle her seferinde ayrı bir birleşim kurmuş, tekrarcılığa düşmemişti. Bu da onun hayal ve yaratış gücünün üstünlüğünü gösterir. Aslında, Haşim'in zayıflığı gibi kuvveti de burada saklıdır. Şöyle de denebilir: Haşim'in buradaki zayıflığı kuvvetinin mihenk taşı olmuştur...
>
> Haşim'de sıfatların sayısı da oldukça yüksektir: 572 sıfat, yani bütün sözcüklerin aşağı yukarı çoğunluktadır (215 sıfat). Sonra, ruhsal durumları nitelendirenler gelmektedir (205 sıfat). Bu rakamlardan da anlaşılıyor ki Haşim etkin değil gözleyen (contemplative) bir sanatçıdır. Dış dünyayı çoğunlukla belirli ruh halleri içinde algılamaktadır. Ayrıca isim ve sıfatların bolluğuna karşılık fiillerin azlığı Haşim'in dış ya da iç evreni, eski deyimle, tavsif ve tasvire ağırlık verdiğini, eyleme uzak kaldığını, dinamik bir dünya görüşü taşımadığını göstermektedir."

Bezirci'nin argümanı biraz tuhaf. Kullanılan sözcük sayısının tek başına ölçüt alınması ne denli sağlıklı bir karşılaştırma yapabilir? Başta, böyle bir karşılaştırmaya gerek var mıdır? 1446 sayısının küçük olmasından hareketle zayıf olduğunu düşündüğü bu yönünü savunmaya gitmektedir. Oysa Haşim, ilk şiirini yayımladığı 1901 yılından ölümüne değin geçen 32 yıllık süre içinde, 27'si tek ya da çift kıtadan (en fazla 8 dize) ibaret topu topu 88 şiir yazmıştır. öte yandan, en uzun şiirlerinden olan 59 dizelik 'O Belde'deki 150 sözcük toplam 267 kez kullanılmıştır. Tekrarların çoğu da -u/ü/ve, ben, sen, o, bu, ne, bir gibi- kaçınılmaz sözcüklerdir. Yalnız, Bezirci'nin bir gözlemi doğrudur. O da sıfatların zenginliğine karşılık fiillerin azlığıdır. 59 dizede, 150 sözcüğün yalnızca 12 tanesi fiil olarak kullanılmıştır.

Haldun Haznedar - 1995